

คัมภีร์สุพรมหมอกขา: การแปล การตรวจชำระและการวิเคราะห์*

Suphrommokka: Translation, Edition and Analysis

¹พระครูโสภาสธรรมพิทักษ์ (เดชมโน), สมิตธิพล เนตรนิมิตร และพระราชวิมลโมลี

¹Phrakru Opasdhampitak, Samiddhipol Netnimit and

Phraratchawimonmoli (Manop Piyasilo)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya, Thailand

Corresponding Author. ¹Email: somchai.dam@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคัมภีร์สุพรมหมอกขาเป็นวรรณกรรมด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการที่พระโพธิสัตว์มาอุบัติในแดนอีสาน เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นผสมผสานกับชาดกที่นำเค้าโครงเรื่องเดิมมาแต่ง นอกจากนี้ได้รับอิทธิพลการแต่งจากอรรถกถาธรรมบทและอรรถกถาชาดกซึ่งเป็นคัมภีร์ตามแบบฉบับแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา 2 มิติ คือไตรภูมิพระร่วงในมิติของการเป็นวรรณกรรมที่เน้นสอนศีลธรรม และมีมิติของนิติธรรมคือการจัดระเบียบสังคมเพราะผู้นิพนธ์คือพระมหาธรรมราชาลิไทผู้เป็นพระมหากษัตริย์ปกครองอาณาจักรสุโขทัยและปกครองอาณาจักรอยุธยาและเมืองอโยธยา ดังนั้น จึงมีมิติของการสอนหลักธรรมและหลักการปกครองด้วย

ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับวรรณกรรมอีสานเรื่องสุพรมหมอกขา คือ 1) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้แก่ ความเป็นผู้ฉลาดในการพูด ให้ทาน การรักษาศีล การมีสัจจาจาและเชื่อฟังผู้มีพระคุณ การรักษาความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว มีความกตัญญู ความเพียร ความถ่อมตน การได้ภรรยาดี เมตตา มีหลักของนักปกครอง การต้อนรับแขกบ้านแขกเมือง และหลักความไม่เที่ยง 2) ความเชื่อที่ปรากฏในวรรณกรรม คือ กฎแห่งกรรม ไตรลักษณ์ ความเชื่อดั้งเดิมซึ่งตกทอดมา 3) มีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรม ที่มีต่อสังคมของตนคือ ความเชื่อในกุศโลบายซึ่งเป็นอุบายในทางที่ดี เช่น การฆ่าสัตว์ การลักขโมย การผิดลูกเมียผู้อื่น เป็นต้น 4) มีจารีตประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรม ได้แก่ ประเพณีการแห่ปราสาทผึ้ง การอุทิศส่วนบุญ การฟังธรรม หน้าตาสตรีไทย ประเพณีการขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ ฮีต 12 ครอง 14 เป็นต้น

คำสำคัญ: คัมภีร์สุพรมหมอกขา; การแปล; การตรวจชำระ; การวิเคราะห์

* Received January 25, 2020; Revised March 4, 2020; Accepted March 13, 2020

Abstract

This research article were to study Subarhamamokkha is a Buddhist literature dealing with Bodhisatta who was born in E-San land, mixed between local folk and Jataka for compilation. It has been influenced by Dhammapada's and Jataka's commentaries. It was found that Tibhumikatha appeared as Moral deed aspect and Law aspect (Nitidhamma) dealing with social norm and custom have been applied within. Dhammaraja Lithai, an author of Tibhumikatha, was great Buddhist patronage who rules his kingdom by Dhamma in both of his living and governing.

The findings of body knowledge about Subarhamamokkha were concluded as follows
1) the Buddhist virtues; wise speech, charity, truthfulness, gratitude, politeness, moral relationship in family, compassion, justice, good governance, friendship and impermanence,
2) Beliefs; Law of Kamma, Tilakkhana, traditional beliefs 3) Value and culture; the wise method of ruling such as five precepts, 4) Festivals; Bee Castle Festival Parade, coronation of king, 12 months 14 cultures (Heet Sibsong Klong Sibsee) etc.

Keywords: Suphrommokkha; Translation; Edition; Analysis

บทนำ

วัฒนธรรมทางภาษาที่มีความสำคัญและน่าสนใจอย่างหนึ่งคือการเล่านิทาน ซึ่งนิทานนี้โดยมากแล้วเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจากจินตนาการ ที่เป็นเรื่องจริงมีเป็นส่วนน้อย ซึ่งเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่น เพื่อต้องการความบันเทิง ได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณี เป็นต้น นิทานพื้นบ้านที่สร้างสรรค์ขึ้น มีทั้งนิทานประเภทตลกขบขัน สร้างความเพลิดเพลิน และให้คติเตือนใจ ซึ่งอาจจะปรากฏเนื้อเรื่องที่คล้ายนิทานพื้นบ้านในภาคอื่น ๆ นิยมถ่ายทอดกันด้วยมุขปาฐะ (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2009) คือ วิธีเล่าสู่กันฟัง และมีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรบ้าง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของคนอีสาน หรือเรียกว่า นิทานพื้นบ้านอีสาน ทั้งนี้เพื่อสะท้อนเรื่องราวความเป็นไปในสังคม ด้วยการเชื่อมโยงเรื่องราวให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับวิถีชีวิตเพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม (Nyani, 2018) อีกทั้งเพื่อตอบปัญหาต่าง ๆ ที่สังคมเกิดความสงสัย นิทานพื้นบ้านอีสานมีสิ่งซ่อนเร้นในเรื่องราวของนิทานที่ให้คติเตือนใจโดยเฉพาะนิทานที่แฝงเร้นหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา (Phramaha Suraved Vachiro, 2010) นิทานหลายเรื่องจะปรากฏแง่คิดในการเป็นบุคคลที่พึงประสงค์ของสังคม เช่น อุปนิสัยของตัวเอกในเรื่อง จะสะท้อนแบบอย่างการดำเนินชีวิตตามคตินิยมทางพระพุทธศาสนา การปลูกฝังให้เกิดการปฏิบัติตามหลักศีลธรรม และจริยธรรมแก่สังคม (Kyaing,

(2019) เป็นแนวทางให้ผู้ที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ในการปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นประชากรที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต (Neadpucdee, 2019)

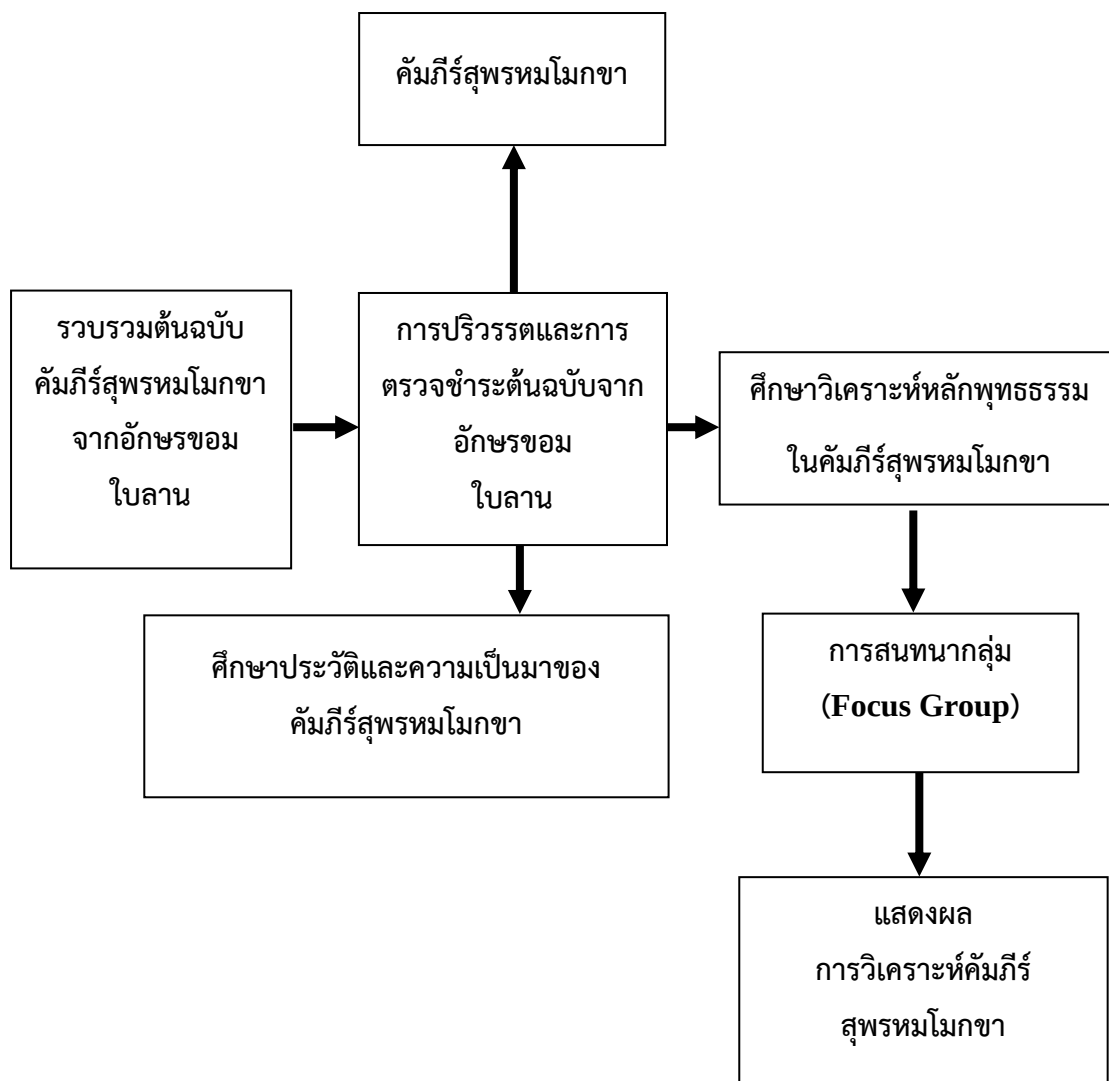
วรรณกรรมพื้นบ้านอีสานเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของร้อยกรองนั้นมีอยู่จำนวนมาก เช่น การะเกด จำปาสีตัน ชูลูนางอ้าว โสวัตร สุพรหมโมกขา ท้าวสิงคาโลกระต่ายดำ เป็นต้น (Thammawat, 1978) วรรณกรรมเหล่านี้ก็วิวัฒนาการขึ้นตามเค้าของชาดก เรียกว่า ปัญญาชาดก นิทานชาดกชนิดนี้อาจเรียกว่า พาทิรนิบาตชาดก หรือชาดกนอกนิบาต กวีพื้นบ้านอีสานได้แต่งวรรณกรรมในลักษณะชาดกนอกนิบาตซึ่งเนื้อเรื่องกล่าวถึงการเวียนว่ายตายเกิดของพระโพธิสัตว์ ทั้งยังแทรกคติทางพระพุทธศาสนาเอาไว้ด้วย (Amarit, 1987) ดังที่ ธวัช ปุณโณทก (Phunnotok, 1982) ได้อธิบายไว้ว่า วรรณกรรมอีสานและลาวนั้นมีลักษณะที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันทั้งด้านคติ ความเชื่อ ค่านิยม สังคม วัฒนธรรม ตลอดจนจารีตประเพณี มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่น่าสนใจเหมือนกัน กล่าวคือ เป็นวรรณกรรมของชาวบ้านอย่างแท้จริง เพราะชาวบ้านเป็นเจ้าของสิทธิ เป็นผู้ใช้ ผู้ศึกษา ผู้อ่าน ผู้สร้าง สร้างความรักสามัคคีในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความเอื้อเฟื้อกัน สร้างประโยชน์ร่วมกันในหลายด้าน (Phra Atikan Thipphanet Punyateepo, 2019) เช่นเดียวกับนิทานพื้นบ้านอีสานประกอบด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ปรากฏในลักษณะวรรณกรรมชาดก เช่น พระเวสสันดรชาดกที่ตัวเอกของเรื่อง เป็นผู้เสียสละอย่างยิ่งยวด เป็นต้น และปรากฏในลักษณะวรรณกรรมเกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องราวเกี่ยวกับการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปุชนิยสถาน ตำนานการสร้างพระธาตุพนม เป็นต้น โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการเก็บรักษาเผยแพร่วรรณกรรมเป็นแหล่งอนุรักษ์ นอกจากนี้ก็ยังมีชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งเป็นผู้เก็บรักษาไว้ที่บ้านของตน ที่ส่งผ่านแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับจารีตและจริยธรรมอันเกี่ยวข้องความประพฤติและแนวทางในการปฏิบัติที่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต (Kamales, 2019) ตลอดจนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกทุกคนในครอบครัว (Lao-aruen, 2019)

สุพรหมโมกขา เป็นชาดกนอกนิบาตเรื่องหนึ่งที่กวีอีสานแต่งขึ้นมาตามเค้าชาดก เนื้อเรื่องนั้นกล่าวถึงพระโพธิสัตว์เสวยชาติเป็นชายเข็ญใจ พ่อเป็นคนขอทานเลี้ยงชีพ สุพรหมโมกขาเกิดมาพร้อมกับสุนัข 9 หาง ซึ่งเป็นสหชาติ กำพร้าแม่แต่เด็กๆ เมื่อพ่อจะตายได้สั่งให้สุพรหมโมกขานำศพไปไว้ในป่า โดยไม่บอกให้ใครทราบ แล้วให้คอยดูว่าศพเน่าเปื่อยหมดแล้วให้เก็บกะโหลกกลับมา สุพรหมโมกขาก็ปฏิบัติตามคำสั่งพ่อทุกประการ เพราะอาณภาพแห่งความกตัญญู พระอินทร์ได้สั่งให้นางไข่มุกมาปฏิบัติสุพรหมโมกขา โดยซ่อนอยู่ในกะโหลกศีรษะพ่อ สุพรหมโมกขาแอบดูจึงพบว่าคนที่มาช่วยตนทำงานซ่อนอยู่ในกะโหลกศีรษะพ่อ จากนั้นทั้งสองจึงอยู่ร่วมกันฉันท์สามี-ภรรยา พระราชาทราบกิตติศัพท์ความงามของนางไข่มุกจึงกลั่นแกล้งสุพรหมโมกขา เพื่อหาโทษให้จะได้เอานางมาเป็นสนม จึงทำชนไก่ ชนวัว ชนช้างแต่ก็แพ้สุพรหมโมกขาทุกครั้ง ทั้งประชาชนเลื่อมใสศรัทธาในตัวสุพรหมโมกขายิ่งขึ้น ต่อมาพระราชาจึงใช้ให้สุพรหมโมกขาไปหาดอกบัวหอมจากเมืองนาคนาถวายพระองค์ สุพรหมโมกขาได้ภรรยากลับมาอีก 3 คน คือ ลูกสาวพระยานาค ลูกสาวพระยามดงาม และลูกสาวพระยายักษ์ พระราชาพาลอยากได้ภรรยา ทั้ง 4 ของสุพรหมโมกขา จึงยกกองทัพมาหวังฆ่าให้ตายร้อนถึงเทวดาฟ้าดิน จึงบันดาลให้ธรณีสูบตามคตินี้ว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” (Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 1996) เมื่อพระราชาถูกธรณีสูบไปแล้ว เสนาอำมาตย์

ทั้งหลายจัดการเสี้ยมราชรถหากษัตริย์องค์ใหม่ สุพรรณโมกขาจึงได้ครองบ้านครองเมืองโดยปกติสุข และยังออกเดินทางไปยังบ้านเมืองอื่นพร้อมทั้งทำประโยชน์ให้บ้านเมืองเหล่านั้น สั่งสอนให้ปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรมโดยทั่วถึงกัน และคัมภีร์สุพรรณโมกขา เป็นคัมภีร์อักษรธรรมที่มีการบันทึกคำสอนของพระพุทธศาสนาต่างๆ มากมาย ถ้ามีการปริวรรตและตรวจชำระจากต้นฉบับอักษรธรรม จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่การศึกษาพระปริยัติธรรมของพระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ผู้มีพื้นฐานความรู้ด้านภาษาขอมเป็นอย่างดี

ด้วยเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์ประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์สุพรรณโมกขา การปริวรรตและการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขา และศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีในคัมภีร์สุพรรณโมกขา เชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่การศึกษา และการประพฤติปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนอย่างไพศาลทั้งในปัจจุบันและอนาคตข้างหน้าต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีในคัมภีร์สุพรรณโมกขา

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มุ่งศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวิเคราะห์หลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานในคัมภีร์สุพรรณโมกขา ซึ่งผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารต่อไปนี้

ขอบเขตด้านเอกสาร

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ เอกสาร หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบทความต่างๆทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศในบางส่วนที่เกี่ยวข้องเช่น หนังสือ งานวิจัย บทความ และวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเอกสารจากสื่ออินเทอร์เน็ต

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับวิเคราะห์หลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จารีตประเพณีที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานในคัมภีร์สุพรรณโมกขา และวิเคราะห์ สังเคราะห์ ด้วยพรรณนาวิธี (Descriptive Method)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คัมภีร์สุพรรณโมกขา : การปริวรรต การตรวจชำระ และการวิเคราะห์” ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาประมวลองค์ความรู้เนื้อหาคัมภีร์สุพรรณโมกขา ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยมีวิธีดำเนินการศึกษา ดังนี้

ศึกษาวิเคราะห์คัมภีร์สุพรรณโมกขา ในด้านประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์

ศึกษาคัมภีร์สุพรรณโมกขาที่จารจารึกด้วยอักษรขอมจากต้นฉบับอักษรขอมสำนวนของวัดโสภณวิหาร อำเภอยะนิง จังหวัดศรีสะเกษ โดยการปริวรรตเป็นภาษาไทยและตรวจชำระ

ศึกษาวิเคราะห์เฉพาะหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สุพรรณโมกขาเท่านั้น

สรุปผลการวิจัยและนำเสนอ

ผลการวิจัย

ประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์สุพรรณโมกขา

ประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์สุพรรณโมกขา แบ่งออกเป็น ประวัติและความเป็นมาของชาดกอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย ชาดก ภาคที่ 1 อยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 27 และภาคที่ 2 อยู่ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 28 ชาดก เป็น 1 ในวินัยปิฎก 9 ประการ มีชาดกทั้งหมด 547 เรื่อง ส่วนประวัติและความเป็นมาของคัมภีร์สุพรรณโมกขา เป็นส่วนนิทานชาดกนอกนิบาต เป็นนิทานที่ให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านแล้ว ยังเป็นนิทานที่มุ่งแสดงหลักพุทธธรรมคำสั่งสอน หรือแสดงอดีตชาติของพระพุทธเจ้า เป็นนิทานชาดกที่ไม่มีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นนิทานที่ชาวบ้านแต่งเรียกว่า ปัญญาชาดก นอกจากนี้มีส่วนหนึ่งที่แต่งขึ้นโดยปราชญ์ชาวบ้าน ชาวพื้นถิ่นเอง โดยพยายามนำเอานิทานพื้นถิ่นที่แพร่หลาย มาเชื่อมโยงกับองค์ประกอบของชาดก เช่น สุพรรณ-โมกขา ท้าวจันทอง เป็นต้น จากหลักฐานระบุว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเป็นผู้เขียนด้วยเหตุนี้ปราชญ์ท้องถิ่นจึงนำเค้าเรื่องของชาดก มาผูกเป็นนิทานขึ้นภายหลังอีกทั้งยังให้ความเชื่อถือและศรัทธาไปยังประชาชนในภาคอีสานเป็นอย่างดี

ธรรมเนียมในการแต่งและการดำเนินเรื่องแบบชาดกในคัมภีร์สุพรรณโมกขา เป็นวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาของอีสานกล่าวคือ ปราชญ์อีสานพยายามที่จะประพันธ์วรรณกรรมนิทานให้มีรูปแบบอย่างวรรณกรรมพุทธศาสนา โดยการเลียนแบบชาดกซึ่งเป็นการแสดงเจตนาของปราชญ์ที่จะกล่าวว่าเรื่องราวของนิทานเหล่านี้เป็นชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ประชาชนศรัทธาเลื่อมใสในจริยาวัตรอันดีของตนเองในเรื่อง เพื่อเป็นการสอนจริยธรรมของสังคม และเพื่อความบันเทิงไปด้วยในตัว และยังเชื่อกันว่าได้านิสงส์เช่นเดียวกับการฟังเทศน์ด้วย วรรณกรรมอีสานมักไม่ปรากฏผู้ประพันธ์ ปราชญ์อีสานมักจะสรรคสร้างวรรณกรรมขึ้นด้วยแรงศรัทธาต่อพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นพุทธบูชา จึงไม่จำเป็นต้องบอกชื่อ เพราะเป็นการผิดมารยาทในการทำบุญ แต่อาจปรากฏชื่อผู้รจนา หรือผู้จารบางฉบับอาจให้รายละเอียดเกี่ยวกับ วัน เดือน ปี และ เวลาที่จารไว้ด้วยเช่นเดียวกับในคัมภีร์สุพรรณโมกขา การดำเนินเรื่องแบบชาดกในคัมภีร์ สุพรรณโมกขา โดยใช้ชาดกเป็นเครื่องสอนใจพุทธศาสนิกชน เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ แม้จะแต่งเป็นร้อยแก้ว แต่ก็มีย่อประกอบของชาดกครบถ้วนทั้งปัจจุบันวัตถุ อดีตวัตถุ คาถา และสมุธาน คือ มีแนวความคิด เน้นหลักความเชื่อเรื่องพระโพธิสัตว์ การที่พระโพธิสัตว์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้นั้น จะต้องบำเพ็ญบารมี 10 ประการคือ แสดงสัจธรรมมุ่งแสดงให้เห็นว่าเป็นประวัติในอดีตชาติพระพุทธเจ้า การเดินทางหาประสบการณ์ ความขัดแย้งระหว่างตัวเองของเรื่องกับคู่กรณี ลักษณะของเรื่องสุพรรณโมกขาเป็นแนวจักร ๆ จักร ๆ จึงมีตัวละครในชั้นลูกอีก และมีความขัดแย้งเกิดขึ้นใหม่ จนในที่สุดก็คลี่คลายปัญหาเหล่านั้นได้หมด เหตุการณ์ก็เข้าสู่ภาวะปกติ เป็นการเสริมบุญบารมีของสุพรรณโมกขาให้มากยิ่งขึ้น

การวิเคราะห์ชื่อเรื่อง เนื้อเรื่องย่อ และลักษณะการประพันธ์ในคัมภีร์สุพรรณโมกขาโดย สุพรรณโมกขาและสุนัข 9 หาง ชื่อเรื่องมาจากตัวละคร เพราะตัวละครเอกในเรื่อง มีชื่อว่า สุพรรณโมกขา ส่วนสุนัข 9 หาง มีความหมายถึงโลกุตระธรรม 9 พระพุทธคุณ 9 หรือวินัยปิฎก 9 ประการที่เป็นเพื่อนแท้ของมนุษย์ ตั้งแต่ระดับโลกียะถึงโลกุตระ การตั้งชื่อตัวละครจะสอดคล้องกันกับเรื่องและการตั้งชื่อเรื่อง เพราะเรื่องสุ

พรหมโมกขา เป็นเรื่องราวอดีตชาติของพระพุทธเจ้า และมีการวิเคราะห์ด้านอื่นๆ อีกเช่น แก่นเรื่องโครงเรื่อง ปมเรื่อง การคลายปมเรื่อง การดำเนินเรื่อง จบเรื่อง คือการจบเรื่องโดยสุขนานุกรรม สุพรหมโมกขาสละราชบัลลังก์ให้โอรสแล้วสั่งสมการบุญ บำเพ็ญทานตลอดชีวิตพร้อมกับมเหสีทั้ง 4 พระองค์ เรื่องสุพรหมโมกข์ชาดก ที่มีมาในชาดกนอกนิบาต เป็นพระชาติหนึ่งของพระพุทธเจ้าที่เสวยพระชาติมาเป็นบุรุษเชษฐาใจชื่อว่า สุพรหมโมกขา ในศาสนาของโกณฑัญญะพุทธเจ้าในชาตินั้น พ่อแม่เป็นขอทานต้องกำพร้าแม่แต่เด็ก พ่อจึงเลี้ยงดูสุพรหมโมกขา พร้อมด้วยสุนัขเฝ้าทาง ซึ่งเป็นสหชาติ พระอินทร์ส่งนางไข่มุกมาช่วยเหลือสุพรหมโมกขา ส่วนท้าวพรหมทัตทราบข่าวจึงอยากได้นางไข่มุกมาเป็นมเหสีหากลอบยาเพื่อกำจัดสุพรหมโมกขา ต่อมาท้าวพรหมทัตสิ้นพระชนม์ลง สุพรหมโมกขาได้ขึ้นครองราชย์แทนและครองเมืองด้วยศุภพิศราชมรรตม์ พร้อมมเหสีทั้ง 5 คน ต่อมาพระองค์สละราชบัลลังก์ให้โอรสแล้วสั่งสมการบุญ บำเพ็ญทานตลอดชีวิตพร้อมกับมเหสีทั้ง 4 จึงกลายมาเป็นชาदनอกนิบาต มีลักษณะการแต่งขึ้นด้วยร้อยแก้ว แต่ก็มีบางตอนที่มีลักษณะเป็นคำคล้องจอง อยู่ในข้อความ คล้ายสัมผัสในบทร้อยกรอง ลักษณะของข้อความในเรื่องจะมีบรรยาย และ พรรณนา บางตอนใช้ข้อความเปรียบเทียบ เมื่อศึกษาจากข้อมูลแล้วสรุปได้ว่า มีแบบบรรยายโวหาร มีแบบพรรณนาโวหาร มีแบบเทศนาโวหาร และมีแบบอุปมาโวหารเป็นต้น

วิธีการปริวรรตอักษรธรรม และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรหมโมกขา มีอักษรวิธีหรือการผสมอักษรธรรมอีสาน มีลักษณะกลมคล้ายอักษรธรรมล้านนา และอักษรลาว ลักษณะการเขียน เขียนจากซ้ายไปขวา การเขียนตัวสะกดมีลักษณะคือ จะเขียนตัวอักษรซ้อน โดยเขียนตัวสะกดไว้ข้างบนอักษรตัวตามซึ่งจะเขียนไว้ด้านล่างของอักษรตัวสะกด ยกเว้นอักษรบางตัว อักษรธรรมอีสานแบ่งได้เป็น 2 พวกใหญ่ คือ 1. พยัญชนะตัวเต็ม คือ รมี 38 รูป 2. ตัวเพื่อง เรียกว่า ตัวห้อย หรือ ตินมีทั้งหมด 19 ตัว อักษรธรรมนี้ใช้ในการปริวรรตคัมภีร์สุพรหมโมกขาให้เป็นภาษาไทย ส่วนการตรวจชำระคัมภีร์สุพรหมโมกขา ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบและแก้ไขข้อความในคัมภีร์จากฉบับอักษรธรรมเป็นภาษาไทยและบาลี โดยได้ตรวจสอบและแก้ไขการเขียนภาษาไทย และภาษาบาลีให้ถูกต้องตามหลักภาษา จำนวน 11 ผูก โดยได้นำเสนอรายการปรับแก้ไว้ในรูปแบบเชิงอรรถ รายละเอียดการตรวจชำระคัมภีร์สุพรหมโมกขาเช่น นะโม ตัสสะ ฯลฯ เอวะเมสุตัง แก่เป็น เอวัมเม สุตัง เอกัง สะมะยัง ภควา วิหารติ แก่เป็น วิหะระติ เขตวันเน แก่เป็น เขตะวะเน อนาถปิณฑิกัสสะ แก่เป็น อะนาถะปิณฑิกัสสะ อารามะ โภ สาธุ โวไทย แก่เป็น โวเหยยะ สาธุ แก่เป็น สาธะโว เป็นต้น

การจารลงใบลานในคัมภีร์สุพรหมโมกขา แบ่งออกเป็น วิธีการเตรียมใบลานจารหนังสือ คือใบลานที่นำมาใช้จารหนังสือมีการจัดเตรียมหลายขั้นตอน ลานเป็นต้นไม้ป่าที่มีมากในแถบจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว สระบุรี ลพบุรี ขอนแก่น เป็นต้น มีการคัดเลือกลานมาใช้จารหนังสือ เมื่อคัดเลือกลาน ตามขนาดที่ต้องการได้แล้ว นำมาเจียนก้านออก ลานที่เจียนก้านแล้ว โดยเฉลี่ยกว้างประมาณ 4 - 8 เซนติเมตร ยาวประมาณ 50 - 75 เซนติเมตร ส่วนการอบใบลาน เมื่อมัดลานแน่นดีแล้ว ถ้าไม่ทิ้งไว้ให้แห้งเอง ก็ต้องนำไปอบในเตาอบ ใบลานผูกหนึ่ง มีลานประมาณ 24 ใบ ซึ่งเป็นลานที่พร้อมจะใช้จารหนังสือได้ทันที ส่วนการจารหนังสือบนใบลานตามแบบโบราณนั้น ใช้เหล็กจารเขียนตัวหนังสือให้เป็นรอยลึกลงในเนื้อลาน รูปอักษรที่เขียนด้วยวิธีจารเรียกว่า เส้นจาร การจารใบลานมีกรรมวิธีพิเศษ คือ ขึ้นแรกต้องตีเส้นบรรทัดก่อน การตีเส้นบรรทัดบนใบลาน

ใช้เส้นด้ายเหนียวซึ่งดัดกับกรอบไม้ มีขนาดกว้างยาวมากกว่าหน้าลานเล็กน้อย ลานหน้าหนึ่งๆ จะกำหนดให้มีจำนวนบรรทัดเท่าไร ต้องชิงเส้นด้ายให้มีจำนวนเท่ากับบรรทัด ที่ต้องการเท่านั้น โดยทั่วไปลานหน้าหนึ่งๆ มีจำนวนบรรทัดระหว่าง 4 - 9 บรรทัด เครื่องมือประกอบการจารใบลาน ที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งคือ หมอนรองลาน และอุปกรณ์ที่ใช้ในการจาร หรือการเขียนใบลานคือ เหล็กจาร มีลักษณะเหมือนเหล็กหมาดปลายแหลม มีด้ามถือทำด้วยไม้หรือเขาสัตว์ ขนาดตามความถนัดของผู้ใช้ การลบใบลาน เมื่อจารข้อความลงในลานเสร็จแล้ว จะเห็นรูปลายเส้นอักษรเป็นสีขาว อ่านได้ไม่ชัดเจน ดังนั้น จึงต้องลบหน้าลานเหล่านั้นก่อน โดยใช้ลูกประคบชุบเขม่าไฟ ที่ผสมกับน้ำมันยางไว้แล้ว ลูบไปมา ให้ทั่วหน้าลานที่มีเส้นจาร เพื่อให้สีดำของเขม่าไฟฝังลงไปในเรื่อง ที่เป็นรูปอักษร แล้วใช้ทรายละเอียด ซึ่งต้องทำให้ร้อนด้วยวิธีคั่วบนไฟ หรือตากแดดก็ได้ โรยลงบนหน้าลานนั้น ส่วนคัมภีร์ที่ใช้ในการจารและการเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดีเป็นคัมภีร์อักษรธรรม ชื่อว่า สุพรรณโมกขามิทั้งหมัด 11 ผูก ใช้จารึกเรื่องราวที่เป็น จริยวัตรของพระโพธิสัตว์ในรูปแบบนิทานนอกชาดก

การปริวรรตและตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขา

ผู้วิจัยได้ทำการปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขา มีการตรวจสอบและแก้ไขข้อความในคัมภีร์จากฉบับอักษรธรรมเป็นภาษาไทยและบาลี โดยได้ตรวจสอบและแก้ไขการเขียนภาษาไทยและภาษาบาลีให้ถูกต้องตามหลักภาษา มีจำนวน 11 ผูกคือ การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 1 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์ สุพรรณโมกขาผูกที่ 2 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 3 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 4 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 5 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 6 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 7 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 8 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 9 การปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์ สุพรรณโมกขาผูกที่ 10 และการปริวรรต และการตรวจชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขาผูกที่ 11 รวมทั้งหมัด 11 ผูก เสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว

วิเคราะห์หลักธรรม ความเชื่อ ค่านิยม จาริตประเพณีในคัมภีร์สุพรรณโมกขา

คัมภีร์สุพรรณโมกขาซึ่งเป็นวรรณกรรมด้านพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการที่พระโพธิสัตว์มาอุบัติในแดนอีสาน เป็นวรรณกรรมท้องถิ่นผสมผสานกับชาดกที่นำเค้าเรื่องเดิมมาแต่ง คัมภีร์สุพรรณโมกขนอกจากได้รับอิทธิพลการแต่งจากอรรถกถาธรรมบทและอรรถกถาชาดกซึ่งเป็นคัมภีร์ตามแบบฉบับแล้ว ยังได้อิทธิพลจากวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา 2 ชิ้น คือไตรภูมิพระร่วงในมิติของการเป็นวรรณกรรมที่เน้นสอนศีลธรรม และมีมิติของนิติธรรมคือการจัดระเบียบสังคม

คัมภีร์สุพรรณโมกขา เป็นวรรณกรรมของสังคมที่มีความสัมพันธ์ และมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน วรรณกรรมเป็นการสร้างสรรค์ของมนุษย์ จึงมีความสัมพันธ์กับสังคมและสิ่งแวดล้อมทั้งปวง ที่ผู้สร้างวรรณกรรมเกี่ยวพันอยู่ เพราะสิ่งแวดล้อมย่อมมีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ ซึ่งนำมาแสดงออกบ้าง

บางส่วนในวรรณกรรม กล่าวได้ว่าวรรณกรรมทุกเรื่อง เป็นงานที่อยู่ใต้อิทธิพลของเงื่อนไข และปัจจัยต่างๆ ของสังคม ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของวรรณกรรมย่อมผูกพันกับสังคมเป็นปัจจัยเอื้อแก่กันและกัน สภาพแวดล้อมและสภาพพื้นฐานทางสังคมของชาวอีสาน ต่างไปจากภาคอื่นของประเทศไทย กลุ่มชนอีสานมีอารยธรรมและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง และรุ่งเรืองมานานแล้ว มีการปกครองที่อิสระ มีหัวหน้าหรือเจ้าเมืองปกครองลูกบ้าน

ฉะนั้นความคิด ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนรูปแบบของอักษรจึงแตกต่างไปจากภาคอื่นๆ โดยเฉพาะค่านิยมของชาวบ้านที่มีต่อสังคมของตนก็คือ การยึดถือและปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณีของสังคม ทั้งนี้เนื่องจากระบบการปกครองบ้านเมืองอันเป็นสิ่งควบคุมสังคมสมัยโบราณของชาวอีสานนั้น ยังมีอิทธิพลของความเชื่อดั้งเดิมของตน ซึ่งตกทอดมาจากทางเหนืออยู่มาก โดยเฉพาะอิทธิพลแบบจีน มักจะโน้มไปในทางวัตถุนิยม หรือความเชื่อในสิ่งเคยเห็นคุณเห็นโทษมาแล้ว เช่น บิดา มารดา บรรพบุรุษ ผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว ได้รับการยกย่องเชิดชูมากจนมีการเซ่นไหว้บวงสรวงกันหลายระดับ

นอกจากนี้ค่านิยมของชาวบ้านที่มีต่อสังคมของตนคือ ความเชื่อในกุศโลบายซึ่งเป็นอุบายในทางที่ดี เช่น การฆ่าสัตว์ การลักขโมย การผิดลูกเมียผู้อื่น ล้วนเป็นบาปที่ทำให้ตนรกรากไหม้ จึงทำให้คนไม่กล้าประพฤติ ส่วนการทำความดี เช่น การทำงานเพื่อสังคม ส่วนรวม การบริจาคทาน การเสียสละหรือการช่วยเหลือผู้ประสบเคราะห์กรรมจะได้บุญหรือขึ้นสวรรค์ กุศโลบายเหล่านี้ก็มีคือหลักธรรมในพุทธศาสนาที่สอดแทรกเข้ามาเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติของชาวบ้าน จนกลายเป็นขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีของชาวอีสาน

การวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สุพรรณโมกขา 11 ผูก ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น

1. หลักความกตัญญู เป็นเครื่องหมายของคนดี
2. หลักสุวจ คือ ความเป็นผู้ว่าง่าย
3. หลักกรรมหรือ กฎแห่งกรรม ได้แก่ การกระทำและผลของการกระทำทั้งกาย วาจา และใจ
4. หลักศีล 8 หรืออุโบสถศีลที่ต้องรักษารวมกันทุกสิกขาบทหรือทุกข้อ ถ้าขาดข้อใดไปถือว่าศีลขาดจากความเป็นผู้รักษามุขุททิสัย
5. หลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองประเทศ
6. หลักกอดิ 4 เป็นทางที่ไม่ควรปฏิบัติ
7. หลักอกุศลกรรมบถ 10 คือทางแห่งการกระทำที่เป็นอกุศล หรือการกระทำที่เป็นอกุศลทางทวารต่างๆ ได้แก่ ทางกาย ทางวาจา และ ทางใจ
8. หลักศีล 5 เพราะศีลขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษย์ มีสาระมุ่งไปเพื่อการไม่เบียดเบียน ซึ่งเป็นขั้นเริ่มต้นของการสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกื้อกูลศีล ต่อจากนั้นจะเป็นการเน้นการเกื้อกูลสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ส่วนตัว และการฝึกหัดขัดเกลา กิเลสตนเอง

9. หลักสัจจะ คือ ความสัตย์ ความซื่อ มี 3 ลักษณะคือ มีความจริง ความตรง และความแท้จริง ในทางปฏิบัติสัจจะ คือ ความรับผิดชอบ หมายความว่า ถ้าจะทำอะไรแล้ว ต้องตั้งใจทำจริง ทำอย่างสุดความสามารถให้เป็นผลสำเร็จได้

10. หลักขันติ คือ ความเข้มแข็ง ความอดทน อดกลั้นต่อความเหนื่อยยาก ลำบากทางกาย จากการทำงาน อดทน อดกลั้นต่อหนาว ร้อน หิวกระหาย ความลำบากตรากตรำ ถ้อยคำเสียดแทงอันมากระทบกระทบทั้ง ให้เจ็บใจ และทุกข์เวทนาแรงกล้า อันทำให้เจ็บช้ำลำบาก คือ อดทนต่อเหตุแห่งทุกข์ที่มาถึงเฉพาะหน้า

11. หลักเมตตา มีอาการประพุดติเกื้อกูลเป็นลักษณะ มีการน้อมนำเข้าไปเกื้อกูลประโยชน์ในสัตว์เป็นกิจ มีการบำบัดความอาฆาตเป็นอาการที่ปรากฏ มีการเห็นสัตว์เป็นที่ชอบใจคือไม่โกรธเคือง ไม่ขุ่นเคืองในขณะนั้นเป็นเหตุก่อให้เกิด มีความรักความเสนหาเป็นวิบัติ เมตตาเป็นเบื้องต้นของความรัก ปรรณาดียอกให้เขามีความสุข มีจิตอันแผ่ไมตรีและคิดทำประโยชน์แก่มนุษย์สัตว์ทั่วหน้าดังคำว่า เมตตาธรรมค้ำจุนโลก

12. หลักตบะ คือ การบำเพ็ญเพียรเพื่อให้อกิเลสเบาบางและหมดไปในที่สุด

13. บุญกิริยาวัตถุ 10 คือ สิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ 10 ประการเช่น ให้ทาน รักษาศีล และการเจริญภาวนา เป็นต้น

14. หลักไตรสิกขา คือ การฝึกฝนอบรมตนในเรื่องที่พึงศึกษา 3 อย่างคือ เรื่องศีล เรื่องสมาธิ และเรื่องปัญญา

15. หลักอนุสสติ คือ การตามระลึกถึง กรรมฐานกองนี้ เป็นกรรมฐานที่ตามระลึกนึกถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นต้น

16. หลักภาวนา 3 คือ การถวายนาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนา

17. หลักนิพพาน คือ เป็นภาวะดับกิเลสได้ หายร้อน หลุดพ้น เป็นอิสระ ไร้ทุกข์ ผ่องใส เบิกบาน ไม่ถูกปรุงแต่ง ไม่ติดข้อง ไม่ถูกครอบงำรัดตรึง เป็นอสังขตธาตุ ซึ่งไม่มีเชื้อคือปัจจัยปรุงแต่ง ฉะนั้น หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์สุพรรณโมกขานี้ สามารถนำไปประกอบประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้

ข้อเสนอแนะ

1. องค์ความรู้ที่ได้จากการปริวรรตและชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขานำไปเผยแพร่เพื่อการเรียนรู้ร่วมกันทั้งในสถาบันการศึกษาหรือในศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่น หรือการจัดทำเพื่อเผยแพร่ในสื่อออนไลน์ โดยการออกแบบภาพประกอบให้น่าสนใจ

2. การปริวรรตและชำระคัมภีร์สุพรรณโมกขานี้เป็นคัมภีร์ที่แปลมาจากภาษาธรรมโบราณมาเป็นภาษาไทยและบาลี เพื่อให้เนื้อหาของเรื่องราวในคัมภีร์มีความตรงของเนื้อหาและใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ทั้งผู้ปริวรรตและผู้ชำระจะต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะและสามารถเข้าใจในเนื้อหาผ่านภาษาธรรมและภาษาบาลี จึงจะทำให้เนื้อหาในการวิจัยครั้งนี้มีความตรงภายใน (internal validity)

3. องค์ความรู้ที่ปรากฏในวรรณกรรมอีสานเรื่องสุพรมหมอกขามีคุณค่าและสำคัญสำหรับการเผยแพร่เพื่อนำไปปรับใช้ในสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้เนื่องจากประเด็นคำสอนที่ปรากฏยังคงแสดงให้เห็นถึงความทันสมัยที่สามารถนำไปใช้ได้ในการดำรงชีวิตปัจจุบัน เช่น หลักเศรษฐกิจพอเพียง ความกตัญญู ความเพียร ความถ่อมตน และหลักของนักปกครอง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเชิงคุณภาพ ซึ่งทำให้ได้สารสนเทศที่เป็นองค์ความรู้พื้นฐานเพื่อนำไปใช้ในการผลิตนวัตกรรมทางวัฒนธรรมและนำไปทดลองใช้ด้วยการวิจัยเชิงทดลองโดยการผลิตเป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและเพื่อเผยแพร่ให้กับผู้ที่สนใจต่อไป
2. การวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการปริวรรตและชำระโดยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาธรรม ภาษาไทย และภาษาบาลี ควรมีการนำองค์ความรู้ที่ชำระได้จัดประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือการสนทนากลุ่มเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาที่ปรากฏในคัมภีร์ รวมทั้งการระดมความคิดเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ในรูปแบบต่างๆ
3. นำองค์ความรู้ที่ได้จากการปริวรรตและชำระไปพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นอีสานให้กับสถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่ที่ปรากฏในตำนานเรื่องสุพรมหมอกข่า จากนั้นผู้วิจัยสามารถใช้การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อศึกษาผลของการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ของผู้เรียน

References

- Amarit, J. (1987). *A Study of a Northeastern Version of the Suphrommokka*. Thesis Master of Arts. Graduate School Silakorn University. Nakhon Pathom, Thailand.
- Kamales, N. (2019). Leaders with Managing Cultural Diversity and Communication. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 3(1), 63-72.
- Kyaing, W. (2019). The Buddhist Cultural Remains of Sri Ksetra. *Asia Pacific Journal of Religions and Cultures*, 3(2), 49-64.
- Lao-aruen, P. (2019). Tai Yai Buddhist Altar: Ethics and Customs of Tai Yai People in Mae Sai District, Chiang Rai Province. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 4(3), 299-314.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Tripitaka: Thai version*. Bangkok: MCU Press.

- Neadpucdee, R. (2019). The Effect Of Telling Jataka Tales In Inculcating Gharavasa-Dhama 4 To Early-Childhood Children In Child Development Centers Of Local Administrative Organizations, Khonkaen Province. *Saeng Isan Academic Journal*, 16(2), 620-630.
- Nyani, Y. (2018). Buddhist Cardinal Principles for Peace and Harmony. *Journal of MCU Buddhapanya Review*, 3(1), 19-29.
- Phra Atikan Thipphanet Punyateepo. (2019). An Analytical Study on the Ritual of Worshipping and Beliefs Aboutta - Kheag Ghost in Community Kasem Sub-District, Trakanphuetphon District, Ubonratchathani Province. *Journal of Arts Management*, 3(1) 11-22.
- Phra Brahmaganabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phramaha Suraved Vachiro. (2010). *A Critical Study of the Buddhist Doctrines and World View on Prayakhankhak Esarn Folk – Tales*. Thesis Master of Arts. Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phunnotok, T. (1992). *Local Literature*. Bangkok: Odian.
- Thammawat, J. (1978). *Isan Literature Style*. Maha Sarakham: Srinakharinwirot University of Maha Sarakham.